

Др Марта Митровић,*

Доцент,

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Др Марија Вујовић,*

Доцент,

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

10.5937/zrpfno-31991

UDK: 342.22:004.738.5

Раd примљен: 24.04.2021.

Раd прихваћен: 25.05.2021.

УЛОГА ДРЖАВЕ У НОВОМ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНОМ ОКРУЖЕЊУ ПОСРЕДОВАНОМ ИНТЕРНЕТОМ**

Апстракт: Развој интернета и такозвано брисање националних граница, константно провоцирају улогу државе у новом информационо-комуникационом окружењу. Док се, са једне стране, држави оспорава њена некадашња моћ коју је црпела из ексклузивности њене територијалности, са друге стране, улога државе може се посматрати као промењена, али не и ништавна. Многобројни примери у претходној деценији сведоче у прилог томе да држава и даље има моћ да контролише своје информационо-комуникационо окружење посредовано интернетом. Концептуалне промене су биле нужне како би се одговорило савременом тренутку – термин систем мења се термином окружење, пре се говори о управљању него о стриктној контроли кроз регулацију – међутим, улога државе, иако промењена, остаје централна и у новом окружењу. Задатак овог рада је да одговори на истраживачко питање: На који начин је улога државе промењена у новом информационо-комуникационом окружењу?

Кључне речи: информационо-комуникационо окружење, држава, интернет, (само)регулација, системи.

---

* marta.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

* marija.vujovic@filfak.ni.ac.rs

** Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије* (179013), који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

1. Увод

Приступ који односе у друштву посматра у оквиру затворених система, са централизованом моћи и државом као стожером у таквим односима, било да је реч о информационо-комуникационом или неком другом систему, проблематизован је, најпре са процесима глобализације, а понајвише са вртоглавим развојем интернета. Уколико је некада било очигледно да је држава ентитет из ког се посредством управљања моћ прелива на све друштвене односе у оквиру граница једне територије, данас је та моћ замагљена међународним управљањем, са једне, и утицајем приватних актера у процесу управљања, са друге стране. Удружено деловање држава у многим областима (трговинским односима, правним процесима и слично) није новина коју је донео интернет, међутим, раст и развој онлајн активности последњих деценија уводи приватне компаније као незаобилазне актере. Са њима су државе и наднационална тела приморани да сарађују, чак и да се на њих у потпуности ослоне у неким областима управљања онлајн сфером. Комерцијализација интернета, која је сменила примарни период вере у апсолутно слободни онлајн простор, којим управља онлајн заједница, била је процес у ком су приватне компаније, увидевши исплативост онлајн пословања, преузимале део по део овог простора, док нису у потпуности загосподариле њиме. Од самог зачетка интернет је био простор приватних актера. Међутим, доминација техно-гигантских компанија која је постала све интензивнија с почетка 21. века, значила је крај утопијског виђења интернета као отвореног простора који регулишу његови житељи, и прелазак у једну нову етапу – устоличење интернета као бизнис простора, који не успева да избегне регулацију.

Мултиплицирање разноликих односа и области на интернету нужно су водили томе да државе заузму јачу позицију када је реч о управљању онлајн активностима. Иако и данас влада популарно мишљење да је интернет неухватљив простор који не познаје националне границе и измиче регулацији, историја развоја ове платформе доказује супротно (Palfrey, 2010). Интернет је прешао пут од периода углавном отвореног простора, који није дуго трајао, до периода који и даље траје – у коме многе заинтересоване стране воде „хладне ратове“ за успостављање контроле.

Интернет се може посматрати из углава многобројних научних дисциплина и области; могу се анализирати начини на које је на њих утицао, како је мењао или мења одређене односе, колико нечему доприноси или пак нечему штети. Међутим, из ког год угла да му се приступи, незаобилазна је његова одредница као простора дисеминације информација и спровођења комуникационих пракси. Интернет је из корена променио комуникационе

праксе грађана 21. века, његов развој је у готово једнакој мери олакшао и отежао пут изградње информисаног појединца, јер је примена технологије поједностављена до мере у којој је скоро свако оспособљен да се укључи у глобалне токове примања и ширења информација, што је истовремено награда и казна. Интернет, такође, непрестано провоцира улогу државе, доводећи у питање њен суверенитет, јурисдикцију и моћ. Попут неког космополите, не признаје њене границе, ни унапред утврђене националне системе; он их разблажава или у потпуности негира, мењајући им некадашњи статус.

Подједнако као и у другим областима и системима друштвено-политичког деловања, информационо-комуникационом систему и његовим агенсима интернет је донео бројне изазове. Оно што је било неприкосновена истина пре само две деценије, постмодернистички се релативизује и свакодневно изнова преиспитује. Релативизује се улога државе у управљању ИКС-ом, док се професионалним комуникатором може назвати свако са приступом рутеру и интернет конекцији. Умањује се значај систему као јасно омеђеној целини са централизованом моћи, радије се говори о окружењу, које као флуидан концепт означава никада довршен и затворен простор.

Уколико се пође од претпоставке да је кичма информационо-комуникационог *система* била држава, као најзначајнији агенс, може се поставити питање ко је кичма информационо-комуникационог *окружења*, уколико већ синтаксичка промена мења значење ове синтагме? Циљ овог рада је да укаже на процесе који су условили ову промену *систем – окружење*, али и да анализира последице такве промене на улогу државе. Стога је задатак одговорити на истраживачко питање: *На који начин је улога државе промењена у новом информационо-комуникационом окружењу?*

2. Од система ка окружењу

Систем, као концепт, сугерише да је реч о целини коју чине разнолики елементи који заједно функционишу, одржавајући стање ствари мање више непромењеним. Понекад се промене могу чак сматрати девијацијом, па их систем по аутоматизму поништава, како би се одржао статус кво (лат. *status quo*). Реч је о функционалистичким системима, који функционишу на начин који одржава стање равнотеже. Код развијенијих система могуће су промене које не урушавају систем, већ га изграђују на једном новом нивоу сложености, какав је, на пример, *Системски развојни модел друштвене комуникације* Франца Врега (France Vreg) (Vreg, 1972), али чак се и ове промене могу посматрати као да раде у корист самог система; систем препозна промену (девијацију), уважи је, унесе минималне измене

и промена постаје део система. Како год били посматрани, системи јесу целине у којима сваки елемент има своје место, улогу и тежњу да не наруши равнотежу.

Информационо-комуникациони систем је сложена целина, састављена од бројних агенаса. Радојковић и Стојковић га дефинишу на следећи начин:

„То је скуп посебних институција, канала и активности помоћу којих групе специјалиста, на друштвеним нормама утемељен начин, информишу јавност о деловању појединаца, група, институција и организација. Његова сврха је омогућавање масовног приступа информацијама и транспарентност власти и других организација у друштву“ (2004, стр. 24).

С обзиром на то да су аутори узимали у обзир традиционалне агенсе и анализирали њихове улоге у традиционалном ИКС-у, са ове позиције, више од деценију и по касније, сваки од агенаса може се посматрати из новог угла, а у складу са тренутним трендовима у овој области. Највеће промене донео је убрзани и константни развој интернета, који се не може посматрати само као нова платформа за комуникацију или дисеминацију информација. Платформа, као неутрални термин, често може да доведе у заблуду да су интернет као платформа или различите интернет платформе, попут претраживача, друштвених мрежа и слично, само носиоци садржаја према ком немају одговорност, нити утичу на управљање садржајем. Међутим, интернет и услуге засноване на њему много су више од платформи. Њихова улога и утицај управо могу послужити као полазна тачка за ревизију дефиниције информационо-комуникационог система, јер провоцирају традиционалне улоге некада најзначајнијих агенаса. То, свакако, не значи да су ти агенси неутралисани, већ само да су се прилагодили новим околностима.

Према Радојковићу и Стојковићу (2004), *најзначајнија институција* у ИКС-у, поред медија, политичких партија, културних и образовних институција и слично, јесте држава; *најзначајнији канали* јесу традиционални медији – штампа, радио и телевизија; у посебне *специјализоване групе* убрајају се професионални комуникатори; док су *права и обавезе* прописане законом и/или етичким кодексима. Сваки од наведених елемената сложеног информационо-комуникационог система изазван је развојем интернета да се прилагоди или да макар постане довољно еластичан да у своје оквире прими неке нове актере и агенсе, који постају све значајнији.

На пример, највидљивија промена јесте она у поимању канала којима се шире информације, у техничком смислу. Према наведеним ауторима то су традиционални медији – штампа, радио и телевизија, односно њихови канали за дисеминацију информација, али сада је већ јасно да

се веб (енгл. *web*) може, чак и мора, додати том списку. Са друге стране, медије аутори посматрају и као институције, и у том смислу су у ИКС-у најзначајнији традиционални медији. Међутим, иако су и даље веома значајни, нарочито телевизија, онлајн медије или платформе које обављају неке медијске функције (Jakubowicz, 2009) такође би требало посматрати у овом контексту. Нарочито због тога што у развијеним земљама, посебно међу млађом популацијом, ове врсте „медија“ постају главни извори вести (Mitchell, Gottfried, Matsa, 2015).

Приступ професионалним комуникаторима, који су према наведеној дефиницији укључивали новинаре, ПР стручњаке и истраживаче јавног мњења, такође би требало ревидирати и приступити им из угла нових околности у којима се јављају многе друге професије о чијем се статусу често полемише, на пример статус блогера у оквиру деловања грађанског новинарства (Милојевић, 2015). С тим у вези покреће се питање регулације, односно саморегулације у новим околностима које укључују и нове актере. Према традиционалном становишту било је јасно да се ови процеси регулишу законом, док се одређене области саморегулишу кроз обавезу поштовања етичких кодексa и других правила које прописује сама професија или индустрија. Међутим, на који начин се (само)регулише комуникација и информисање посредовано интернетом, питање је од чијег одговора често зависи да ли се могу посматрати као део ИКС-а. Према Радојковићу и Стојковићу (2004) информисање мора бити *утемељено на друштвеним нормама* (стр. 24), стога је та одредница била једна од најзначајнијих при елиминацији различитих видова комуникације на интернету као дела формалног система. Нове околности и нове професије засноване на интернету захтевају отворенији приступ овој одредници, нарочито због чињенице да је комуникација, у најширем смислу, на интернету данас много строже регулисана него што је то био случај пре деценију и по, а поред тога и приватни актери, али и појединци који преузимају улоге комуникатора, придају више значаја саморегулаторним механизмима, којима сами себе контролишу и уређују сопствени садржај.

За најзначајнијег актера у ИКС-у, Радојковић и Стојковић (2004) наводе државу:

„Држава се може сматрати једним од основних агенаса информационо-комуникационог система, јер све њене наведене функције у знатној мери утичу најпре на његово обликовање, а затим и на функционисање. На првом месту је свакако њена улога у нормативно-правном обликовању односа између институција, група и канала које чине информационо-комуникациони систем“ (стр. 48).

Аутори истичу неколико основних норматива којима држава утиче на функционисање ИКС-а: 1. Уставна начела о слободи изражавања; 2. Законе о власништву над медијима; 3. Законе о телекомуникацијама; 4. Законе који се односе на индустрију културе; 5. Законе којима се ограничава слобода говора; 6. Закони о ауторским правима и интелектуалној својини (Радојковић, Стојковић, 2004, стр. 49). Сваки од наведених норматива може се додатно проблематизовати уколико се посматра у новим околностима. На пример, слобода изражавања, као право загарантовано уставом сваке демократске земље, додатно добија на значају у окружењу на интернету, јер док се чини да је тек интернет омогућио апсолутно остваривање овог права, управо то пред државе, али и приватне актере, ставља нови изазов – регулисање овог домена ради спречавања ширења говора мржње, које је такође уставом забрањено у многим демократским земаљама. На власништво над приватним компанијама које послују на интернету, а које преузимају медијске функције, као што су претраживачи или друштвене мреже, већина држава нема утицај (иако није немогуће да га оствари, што се види на примеру национализованих претраживача и друштвених мрежа у Кини или Русији), па се свет суочава са највећим монополима икада, као што је рецимо монопол компаније Гугл (енгл. *Google*): “Гугл можемо назвати и самим интернетом, јер готово свака активност интернет корисника отпочиње Гугловом претрагом“ (Kohl, 2013, стр. 191–193).

Нормативи који се тичу ауторских права или права интелектуалне својине, такође су знатно комплекснији у онлајн простору, који се, како је сугерисано, више не може искључивати нити се његов утицај и последице по информационо-комуникациони систем могу игнорисати. Ауторска дела подељена на интернету остају на серверу, док већина компанија које послују на интернету, какве су друштвене мреже, задржавају право да располажу тим садржајем. Држава често остаје немоћна пред таквим изазовима, док се међународне институције труде да донесу мере којима би се ова права поштовала и на интернету¹. Последње мере ЕУ предвиђају да интернет платформе филтрирају садржај како би спречиле објављивање оног садржаја који подлеже ауторским правима, а нема дозволу за дељење, предвиђају и плаћање за дељење линкова, међутим, стручна јавност полемиче да ове измене не доносе ништа ново, те да ће примена овог закона донети конфузију, али и да ће утицати на промену поимања интернета као простора којим се дели колективно добро и утицати на квалитет информисања (Стевановић, 2018). Дакле, улога државе у овом

---

1 15. априла 2019. године усвојена је *Директива ЕУ о ауторским и сродним правима*. Преузето 30. 12. 2020. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/160419/160419-vest12.html>

контексту своди се на то да државе чланице имплементирају нови сет законских мера и прилагоде га свом контексту.

На основу свих наведених изазова јасно је да је улога државе, како су је описали Радојковић и Стојковић (2004), није остала непромењена: често је зависна од међународних институција, а још чешће зависи од кооперације са приватним компанијама које послују на интернету. Свакако да постоји и други приступ у ком држава може заузети централну улогу без обзира на то што се систем у оквиру ког је деловала значајно изменио, о чему ће више бити речи у следећем поглављу.

Полемишући о нивоу отворености, односно затворености која је пожељна како би информационо-комуникациони систем неометано функционисао, Радојковић и Стојковић (2004) наводе да ни претерана отвореност ни превелика затвореност нису добре – претерано отворени системи могу лако да воде хаосу; док превелика затвореност значи неиспуњавање круцијалног захтева – размене информација са околином (стр. 24–25). У контексту садашњег тренутка, отвореност је нужност. Међутим, до које мере ће та отвореност бити успостављена у новим околностима, нарочито укључујући интернет простор, о томе одлучује свака држава за себе, иако је раније веровање сугерисало да држава више неће имати такву моћ одлучивања и успостављања стандарда и правила понашања.

Све наведене промене јесу изазов традиционалним актерима и агенсима ИКС-а, али уместо да се њима одузме моћ или да се перципирају као ирелевантни, можда је примереније проширити концепт ИКС, те га преименовати у информационо-комуникационо окружење. На тај начин, укључују се и нови актери, проширују се дефиниције традиционалних агенаса, њихових улога и односа, али им се не негира и даље значајна улога коју имају. Позиције остају исте, улоге делимично ревидиране, нови актери признати, док се терминологија мења, како би одговорила актуелном тренутку.

Џон Нотн (John Naughton, 2006) залагао се за термин *медијски еко-систем*, којим је желео да истакне да овај систем никада није статичан. Префикс *еко-* говори о његовој динамичности, склоности ка промени, сталном еволуирању, али на крају остаје да функционише као систем, јер без таквог устројења могао би да се уруши. Са друге стране, све се чешће могу видети и синтагме *медијско окружење*, *информационо-комуникационо окружење*, којима се замењује концепт *система* – због његове доминантне одреднице као целине са јасним границама. Ово је последица, са једне стране, глобализације, а са друге развоја интернета који је са собом донео бројне изазове традиционалном поимању система. Погрешно би било

сматрати да је сама појава интернета као техничке платформе условила ове коцептуалне промене, оне су условљене изазовима које интернет као нимало неутрална, притом значењски обојена и идеолошки поткована платформа, доноси, константно преиспитујући моћ традиционалних агенаса.

3. Место државе у новом информационо-комуникационом окружењу

Држава је у традиционалном ИКС-у имала улогу централне институције; њена монополска позиција у регулисању информационо-комуникационих активности постулирала је као незаобилазан агенс. Међутим, са развојем новог окружења, којим доминира интернет, све њене традиционалне улоге су доведене у питање; о чему је било речи. Са једне стране, предвиђан је готово потпуни губитак моћи државе да управља онлајн окружењем и оспораван јој је суверенитет, док се, са друге стране, сматрало да држава није изгубила своју моћ у новом окружењу, већ да је само промењен начин на који спроводи свој утицај. Различита тумачења проистичу из различитих полазних становишта. Два основна угла из којих се приступа анализи улоге државе у новом окружењу јесу угао *реалиста* и позиција *либерала* (Anne-Marie Slaughter, 1994). Како пише Митровићева:

„У првом случају, где се држава примарно одређује на основу своје територијалности и моћи која је сконцентрисана у њеним јасно дефинисаним оквирима, развој нових технологија, на челу са интернетом, свакако урушава концепцију реалиста о неприкосновеној улози државе. Са друге стране, либерали који инсистирају на потребама друштва, пре него на моћи државе као приоритетног актера у међународном систему, имају другачији поглед на промене које доносе нове технологије“ (2020: 35).

Дакле, из угла реалиста, држава губи своју моћ, схваћену као јако централизовану, уоквирену националним границама; док либерали изазове новог окружења не виде као нужно лоше по моћ државе, већ приступају изазову са позиције која не претпоставља територијалност као извор моћи.

Да би се избегао једностранни приступ, потребно је узети у обзир оба аргумента и применити их на улогу државе у новом информационо-комуникационом окружењу. Иако су реалисти помало песимистично предвидели да држава губљењем јасно дефинисаних оквира у којима делује губи и своју моћ, поставља се питање да ли је држава заправо изгубила ексклузивност њене територије. Многобројни примери говоре

у прилог томе да и у новом, интернетом посредованом окружењу, државе могу своје политике да спроводе у националним оквирима, па и када је о активностима на интернету реч.

Многобројни су примери којима се илуструје на које начине државе са значајном стопом успешности управљају интернет простором. Иако се као најочигледнији примери наводе углавном државе какве су Кина или Русија, и демократске земље имају механизме контроле и не либе се да их употребе. Кинески интернет простор је у потпуности централизован, док се контрола интернет саобраћаја спроводи на самим границама, што само потврђује да интернет не може да избрише националне границе уколико му држава то не допусти; не улазећи у дубљу анализу идеолошких оправдања или критике оваквих механизма, овим примером се илуструје техничка могућност државе која јој омогућава потпуну контролу и моћ над својом територијом. Нешто мекши приступ, који поново сведочи о могућностима држава да „сачувају“ свој суверенитет, па макар то било и стварањем националне интернет мреже, јесте Русија. Такозвани *руски модел управљања интернетом* карактерише законодавни оквир у који су укључени многобројни закони којима се контролише интернет простор, а који би се са позиције либерала могли назвати недемократским. На пример, један од таквих закона је Закон о локализацији података који је ступио на снагу 2015. године, „а којим се предвиђа да компаније које послују у Русији складиште податке на серверима физички лоцираним у Русији“ (Saveljev, 2016). Доказ да је држава у овом случају однела „победу“ у борби за превласт је и то што су многе америчке компаније попут Гугла, Вибера (енгл. *Viber*) и Епла (енгл. *Apple*), то и учиниле.

Међутим, било би једнострано да само ауторитарне земље буду пример јаке улоге државе у управљању интернет простором. Немачка је, на пример, једна од земаља која је 2017. године усвојила контроверзни закон који се односи на пословање друштвених мрежа на територији Немачке. Реч је о закону који је познат као „Закон о Фејсбуку“², јер је најчешће примењиван на ову друштвену мрежу, али се односи и на остале. Овим законом предвиђају се енормне казне (и до 50 милиона евра) уколико друштвене мреже не провере садржај пријављен као говор мржње и, уколико је „очигледан говор мржње“, не уклоне га у року од 24 сата, у изузетним случајевима за највише седам дана. Овај закон је критикован, јер није у складу са стандардима ЕУ, али и због тога што води аутоцензури, јер компаније друштвених мрежа уклањају садржаје да би избегле огромне новчане казне, чиме се директно угрожава и слобода изражавања.

---

² Закон *Netzdurchsetzungsgesetz*, скраћено NetzDG. Преузето 02. 02. 2019. <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1245>

Други пример је Француска, односно сет законских мера којима се надзире интернет садржај, како би се санкционисали појединци који производе или деле садржај који на било који начин слави или прокламује тероризам. Оваква законска регулатива довела је до низа контроверзних одлука:

„У марту 2018. године, након терористичког напада на супермаркет у Требесу, бивши члан француске политичке странке ‘La France Insoumise’ исмевао је на Твитеру жандарма који је умро у замену за таоца током терористичког напада. Бивши политичар добио је казну затвора у трајању од једне године. Поводом истог догађаја, веганској активисткињи изречена је условна казна од седам месеци јер је на друштвеној мрежи објавила коментар који каже да је имала ‘нула сажаљења’ за месара који је умро за време напада и упитала је: ‘Да ли вас шокира то што је убицу убио терориста? Мене не...’” (Извештај организације *Freedom House*, 2018)³.

Јасно је да су ова два примера доказ да јака улога државе у управљању активностима на интернету није само одлика ауторитарних земаља, већ и демократских. Сједињене Америчке Државе, као представник земаља у којим је улога државе традиционално веома слаба, а саморегулација постулат којим се поноси, такође је показала тенденцију да управља комуникацијом на интернету, пре свега кроз надзор такве комуникације. Неки од најзначајнијих таквих подухвата су:

„Поновно одобрење амандмана, укључујући и одељак 702, којима се законом о надзору у иностранству (енгл. *Foreign Intelligence Surveillance Act – FISA*) омогућава надзор и скупљање метаподатака Американаца; усвајање Акта о појашњењу законитог коришћења података у иностранству (енгл. *Clarifying Lawful Overseas Use of Data Act – CLOUD*), марта 2018. године, којим се проширују могућности приступа корисничким подацима од стране правосудних органа“ (Митровић, 2020, стр. 193–194).

На основу наведених примера могло би се претпоставити да место државе у новом информационо-комуникационом окружењу није споредно у мери у којој су то предвидели реалисти. Међутим, нису ни аргументи либерала у потпуности потврђени; улога државе јесте промењена, али она своју моћ и даље црпи из своје територијалности, усвајајући националне законе који пркосе наднационалним препорукама и стандардима, или пак потпуном контролом над инфраструктуром интернета, локализованом у оквирима националних граница. Једина разлика је у софистицираности примене ових механизма.

---

³ Извештај доступан на: <https://www.refworld.org/docid/5be16b194.html> Преузето 20. 12. 2020.

4. Закључак

Држава, као централни актер информационо-комуникационог система, задржава централну позицију и у новом информационо-комуникационом окружењу. Промена се може уочити у потреби за интензивирањем кооперативних односа са приватним актерима који послују на интернету, јер они несумњиво јесу доминантни актери у овом простору. Међутим, у крајњем, држава приватним актерима може наметнути законске обавезе које морају поштовати да би пружали услуге на њеној територији. Првобитне замисли које су предвиђале интернет слободан од стега држава су далека прошлост. Требало би истаћи и да управљање интернет активностима од стране државе не мора бити нужно лоше, како је то било видљиво у претходним примерима. Учешће државе је некада и неопходно, нарочито када је реч о криминалним активностима, које приватни актери не би могли да санкционишу без активног учешћа држава. Чак и изразити противници утицаја државе на ново окружење не могу да порекну да можда нису свесни заштите коју им држава свакодневно пружа у различитим доменима, „али приметимо када она недостаје: када се прекрше уговори, када је имовина украдена, и када је превара осиона” (Goldsmith & Wu, 2006, стр. 140). Такође, уколико не постоји апсолутно поверење у приватне актере на интернету да ће пословати у складу са интересима корисника, премда су ови захтеви саставни део пословне етике (Митровић, Обрадовић, 2020), држава је та која једина може да их примора; такви случајеви су чести и огледају се кроз различите законе којима се регулацијом или корегулацијом (сарадњом са приватним актерима) усвајају и примењују различити механизми, на пример, механизми одбране од лажних вести, заштите података о личности и слично.

На крају, одговор на постављено истраживачко питање: *На који начин је улога државе промењена у новом информационо-комуникационом окружењу?*, лежи у чињеници да држава остаје доминантни актер и у новом окружењу, прилагођена новим условима свој утицај врши на различите начине – од директних и огољених видова контроле, до софистицираних механизма контроле и надзора новог информационо-комуникационог окружења.

Литература и извори

Goldsmith, J. Wu, T. (2006). *Who controls the Internet?: illusions of a borderless world*. Oxford: University Press.

Jakubowicz, K. (2009). "A new notion of media?". In *1st Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Media and New Communication Services, Council*

of Europe, Strasbourg Cedex: Council of Europe. Преузето 05. 02. 2017. <https://rm.coe.int/168048622d>

Kohl, U. (2013). Google: the rise and rise of online intermediaries in the governance of the Internet and beyond (Part 2). *International Journal of Law and Information Technology*, 21(2). 187–234.

Milojević, A. (2015). *Promena uloge profesionalnih komunikatora u informacionom društvu* (doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka).

Mitchell, A. Gottfried, J. Matsu K. E. (2015). „Facebook Top Source for Political News Among Millennials“. *Pew Research Centre*. Преузето 05. 02. 2017. <https://www.journalism.org/2015/06/01/facebook-top-source-for-political-news-among-millennials/>

Mitrovic, M., Obradovic, N. (2020). Searching for the Public Interest on the Internet. *Media Studies and Applied Ethics*. Vol 1. No 1. 41–52.

Mitrović, M. (2020). *Uloga države i internet intermedijatora u zaštiti prava internet korisnika* (Doctoral dissertation, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka).

Naughton, J. (2006). Our changing media ecosystem. In E. Richards, R. Foster, & T. Kiedrowski (Eds.), *Communications: The next decade*. London: Ofcom. 41–50.

Palfrey, J. (2010). Four phases of internet regulation. *Social Research: An International Quarterly*. 77(3). 981–996.

Radojković, M., Stojković, B., Vranješ, A. (2015). *Međunarodno komuniciranje u informacionom društvu*. Beograd: Clio.

Savelyev, A. (2016). Russia's new personal data localization regulations: A step forward or a self-imposed sanction?. *Computer Law & Security Review*. 32(1). 128–145.

Slaughter, A. M. (1994). Liberal international relations theory and international economic law. *American University International Law Review*. 10(2). 717–743.

Vreg, F. (1972). Komunikacijski sistemi: autonomnost i otvorenost. *Politička misao: časopis za politologiju*. 9(4). 295–307.

Директива ЕУ о ауторским и сродним правима. Преузето 30. 12. 2020. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/160419/160419-vest12.html>

Извештај Фридом хауса, 2018, „Слобода на интернету“ за Француску. Преузето 30. 12. 2020. <https://www.refworld.org/docid/5be16b194.html>

Стевановић, К. (2018). Директива о ауторским правима на интернету: За Србију ништа ново. *BBC News*. Преузето 30. 12. 2020. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-45511782>

Netzdurchsetzungsgesetz (NetzDG). Преузето 02. 02. 2019. <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1245>

Marta Mitrović, PhD

*Assistant Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš*

Marija Vujović, PhD

*Assistant Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš*

***THE ROLE OF THE STATE IN THE INTERNET-MEDIATED
INFORMATION AND COMMUNICATION ENVIRONMENT***

Summary

The development of the Internet and the absence of national boundaries in cyberspace constantly challenge the role of the state in the new information and communication environment. On the one hand, this new environment challenges the former power of the state stemming from the exclusivity of its territoriality. On the other hand, the role of the state may be observed as being changed but it is certainly not inconsequential. Numerous examples from the past decade testify to the fact that the state still has the power to control its Internet-mediated information and communication environment. In response to the contemporary developments, it has been necessary to introduce conceptual changes. Thus, the term system has been replaced with the term environment; the conceptual framework of strict control through regulation has been replaced with the term management. Although the role of the state has changed, the state still has the central position in the new information and communication environment. The aim of this paper is address the research question: How has the role of the state changed in the new information and communications environment?

Keywords: *information and communications environment, state, Internet, (self) regulation, systems.*